

1. ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Στην εποχή της Μακεδονικής Δυναστείας (867-1065)

→ αύξηση πληθυσμού

→ οικονομική ανάπτυξη κυρίως στις πόλεις

A. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ / σελίδα 48

Κοινωνικές τάξεις < 1. ΔΥΝΑΤΟΙ
2. ΠΕΝΗΤΕΣ (αχρότες)

Α ΔΥΝΑΤΟΙ

Πολιτικοί
στρατιωτικοί
θρησκευτικοί

→ άρχοντες

Β

Διαχειριζόμενοι περιουσίας

+

κρατικής

αυτοκρατορικής

Εκκλησια-
στικής

Δηλαδή, οι δυνατοί διαθέτουν τεράστια κτιματική περιουσία (είχαν στην κατοχή τους μεγάλες εκτάσεις γης) και ταυτόχρονα διαθέτουν αξιώματα / θέσεις - κλειδιά στη διοίκηση.

ΠΕΝΗΤΕΣ / ΑΓΡΟΤΕΣ

⇒ Οι φτωχοί γεωργοί που ήταν είτε μικροδουκτήτες γης είτε πάροικοι (εξαρτημένοι αχρότες) περκαρβάνων:

α) ελεύθεροι χαλοκτήριστες

β) ακτήριστες γεωργοί → μισθωναν (νοίκιαζαν) γη για καλλιέργεια

γ) πάροικοι → εξαρτημένοι αχρότες (οι αχρότες που θα άην τους τη γη είχαν την υποχρέωση να καλλιεργούν ένα συγκεκριμένο κομμάτι γης και να καταβάλλουν στον ιδιοκτήτη της ένα μέρος από την παραγωγή).

* Από τις αρχές του 9ου αιώνα κίνδυνοι για τους ανεξάρτητους αχρότες γιατί α) οι μεγαλοχαλοκτήριστες προσπαθάν να αποκτήσουν τα κτήματά τους με νόμιμους ή παράνομους τρόπους και β) το κράτος τους πίεζε με τους φόρους.

B. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ (σελίδα 49)

- Μεγάλη ανάπτυξη αβελικής οικονομίας που ήταν εκχρηματισμένη, δηλ. το χρήμα - νόμισμα χρησιμοποιούνταν ως μέσο βωαλλαςής.
- Ανοικοδομούνται παλιές πόλεις (Πάτρα, Σπάρτη), ιδρύονται νέες Αβελκώμες ή αχροτοπόλεις → αβελικά κέντρα με ημισαχροτικό χαρακτήρα, διότι οι κάτοικοι των πόλεων είχαν αβελίες στην ύπαιθρο.

ΕΜΠΟΡΟΙ - ΒΙΟΤΕΧΝΕΣ → Οργανωμένοι σε σωματείες ή επαγγελματικά σωματεία (συντήματα)

- Το ύψος της παραγωγής και οι τιμές των προϊόντων καθορίζονται με βάση συγκεκριμένες διατάξεις.

ΕΠΑΡΧΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ → Συλλογή διατάξεων του 1ου αιώνα που καθορίζει τη λειτουργία των σωματείων / βιοτεχνιών στην Κωνσταντινούπολη.

- Είδος βιοτεχνιών: σχετικές με τρόφιμα και επεξεργασία και εμπορία ειδών πολυτελείας (μετάξι, πλούσιοι λείσοι)

* Η συνεχής ανάπτυξη της αβελικής οικονομίας οδηγεί στη δημιουργία της μεσαίας τάξης ή τάξης των επιχειρηματιών.

① ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ →

- εμπόροι - βιοτέχνες
- ναύκληροι (ηλοιοκτήτες)
- τραπεζίτες

χαρακτηριστικά τους

- οργανώνονται σε σωματείες - αδελφότητες
- υποκινούν λαϊκά κινήματα κατά των ευγενών
- μέγιστο σημείο κοινωνικής και πολιτικής επιρροής στα μέσα του 11ου αιώνα.

② ΔΗΜΟΣ (πολυάριθμες λαϊκές μάζες των πόλεων)

Αποτελούνταν από φτωχούς που εργάζονταν περιστασιακά ή ήταν άνεργοι.

Αφού διαβάσετε τα παραθέματα που ακολουθούν, να απαντήσετε στις ερωτήσεις που τα συνοδεύουν.

A) * προσπορίζω = προμηθεύω, αποκτώ

Η πλουτοπαραγωγική πηγή, από την οποία ο πληθυσμός *προσποριζόταν το μεγαλύτερο όγκο των καταναλωτικών αγαθών και το κράτος τα κύρια έσοδα, ήταν η αγροτική οικονομία γενικά. Τεράστια κρατικά αγροκτήματα, μεγάλα ιδιωτικά κτήματα, εκκλησιαστικά και μοναστηριακά κτήματα υπήρχαν σε όλη την έκταση του βυζαντινού κράτους με βασικές καλλιέργειες τα δημητριακά, την ελιά, τα αμπέλια. Εξακολουθούσαν βέβαια να υπάρχουν σε μεγάλο βαθμό και μικροί γεωργικοί κλήροι ελεύθερων γεωργών. Οι πάροικοι ήταν ελεύθεροι γεωργοί προσκολλημένοι όμως στη γη που καλλιεργούσαν, την οποία δεν μπορούσαν να εγκαταλείψουν. Αποτελούσαν όχι μικρό ποσοστό του αγροτικού πληθυσμού. Αντίθετα, ο αριθμός των δούλων, εξ αρχής περιορισμένος στο Βυζάντιο, μειώνεται διαρκώς με την πάροδο του χρόνου.

(Αικ. Χριστοφιλοπούλου, *Βυζαντινή Ιστορία*, τόμος Α, σελ. 358)

1. Ποιοι κατείχαν μεγάλα κτήματα στο Βυζάντιο και τι καλλιεργούνταν σε αυτά;
2. Τι ήταν οι πάροικοι; Σε τι διέφεραν από τους ελεύθερους γεωργούς και σε τι από τους δούλους;
3. Ο πληθυσμός των δούλων στη βυζαντινή περίοδο.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

B)

«Κάποιον φτωχού γεωργού, ενώ όργωνε το χωράφι του, έπεσε ξαφνικά το βόδι του και ψόφησε. Μην μπορώντας να υποφέρει τις ζημιές, άρχισε να λυπάται και να κλαίει και να χτυπιέται θρηνηλογώντας και λέγοντας προς το Θεό: "Κύριε, τίποτα άλλο ποτέ μου δεν είχα παρά μόνο αυτό το ζευγάρι και μου το στέρησες κι αυτό. Από πού θα θρέψω τη γυναίκα μου και τα τα εννιά μικρά μου παιδιά; Πώς θα ξεπληρώσω τους φόρους του βασιλιά; Από πού θα ξεπληρώσω τα δάνειά μου; Συ, βέβαια, Κύριε, ξέρεις πολύ καλά ότι το βόδι που ψόφησε ήταν χρεωμένο (το χρωστούσα). Τι να κάνω πια, δεν ξέρω. Θα παρατήσω το σπίτι μου και θα το σκάσω σε μακρινή χώρα, πριν το μάθουν οι δανειστές μου και πέσουν επάνω μου σαν τ' άγρια θηρία»

(Βίος Φιλάρετου, μετάφρ. Λάμπρου Τσακτσόρα, Λάμπρου Τσακτσόρα-Ζαχαρία Ορφανοδάκη-Μαρίας Θεοχάρη, *Ιστορία Ρωμαϊκή και Βυζαντινή*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1983)

«Και δε γνωρίζεις ότι υπάρχουν αρκετοί ανάμεσα στους γεωργούς που βρίσκονται σε άθλιο σημείο φτώχειας; Ότι μόλις και μετά βίας κατορθώνουν να προσπορίζονται τα καθημερινά μέσα προς το ξην με τον ιδρώτα και τους κόπους τους, με αποτέλεσμα να μην έχουν συγκεντρώσει τα απαραίτητα υλικά κατά την εποχή της σποράς, αφού δεν τους απομένει κανένας πόρος; Ότι αναγκάζονται να βάζουν ενέχυρο όχι μόνο τους χιτώνες τους και τα φορέματα των γυναικών τους, αλλά ακόμα και τα ίδια τα άροτρά τους, με τα οποία καλλιεργούν τη γη;»

(Ιωάννου Χρυσοστόμου, *Περί ελεημοσύνης*, μετάφρ. Ζαχ. Ορφανουδάκης, Σοφ. Μαρκιανός-Ζαχ. Ορφανουδάκης-Νικ. Βαριμάζης, **Θεματική Ιστορία**, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1986)

4. Να περιγράψετε τα προβλήματα που απασχολούσαν τις κατώτερες κοινωνικές τάξεις στο Βυζάντιο.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.

Η νομοθεσία της Μακεδονικής Δυναστείας και η σύγκρουση με τους «δυνατούς»

✍ Μελετήστε τα δύο παρακάτω κείμενα:

«...έβγαλε διαταγή (ο Βασίλειος Β'): οι εισφορές των φτωχών που είχαν καταστραφεί να πληρώνονται από τους δυνατούς. Ονομάστηκε δε η τέτοιου είδους είσπραξη αλληλέγγυον. Όταν δε ο Πατριάρχης και πολλοί από τους αρχιερείς και από τους ασκητές όχι λίγοι τον παρακάλεσαν να σταματήσει αυτό το παράλογο (!) βάρος, ο βασιλιάς δεν υπάκουσε...»

(Ιωάννης Σκυλίτζης, *Σύνοψις ιστοριών*, μεταγλώττιση Ζαχ. Ορφανουδάκης, Λάμπρου Τσακτσίρα-Ζαχαρία Ορφανουδάκη-Μαρίας Θεοχάρη, **Ιστορία Ρωμαϊκή και Βυζαντινή**, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1983)

«Ο Ρωμανός, ο οποίος Αργυρόπουλος επονομαζόταν (είναι ο Ρωμανός Γ' ο Αργυρός), αναλαμβάνει τη διακυβέρνηση και αμέσως το φόρο αλληλέγγυον ξεριζώσε... και όσοι από τους επισκόπους είχαν φτάσει σε σημείο φτώχειας εξ αιτίας του φόρου του αλληλέγγυου από αυτόν (τον αυτοκράτορα) σώθηκαν».

(Ιωάννου Ζωναρά, *Επιτομή ιστοριών*, μεταγλώττιση του συγγραφέα. Το απόσπασμα βρίσκεται αμετάφραστο στο βιβλίο: Β. Ασημομύτης-Γ. Γροντάκης-Θ. Κατσουλάκος-Σ. Κόνδης-Β. Σκουλάτος, **Η πολιτισμική προσφορά του ελληνισμού από την Αρχαιότητα ως την Αναγέννηση**, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1997)

1. Με βάση τις πληροφορίες από τα δύο παραπάνω κείμενα, να παρουσιάσετε τη στάση της Εκκλησίας απέναντι στο αλληλέγγυον, το νόμο του Βασιλείου Β'.
2. Ποια στάση φαίνεται να υιοθετούν οι ιστορικοί Ζωναράς και Σκυλίτζης απέναντι στην κοινωνική και οικονομική πολιτική των Μακεδόνων;

.....

.....

.....

.....

.....